

УДК 630:338.48

О. М. Олексієвець,
директор, ДП "Березнівське лісове господарство"

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОСТІЙНИХ ЛІСОКОРИСТУВАЧІВ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ЕКОЛОГО- ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

O. Oleksiievets,
director, State-owned administrative forestry enterprise "Bereznivske lisove hospodarstvo"

DIVERSIFICATION OF PERMANENT FOREST USERS' ACTIVITIES AS A PRIORITY AREA
OF RURAL AREAS DEVELOPMENT: ECOLOGICAL AND ECONOMIC ASPECTS

У статті розкривається вплив диверсифікації діяльності постійних лісокористувачів на соціально-економічний розвиток сільських територій у багатолісних районах. Проаналізовано існуючі ресурсні обмеження, пов'язані з невисокою часткою стиглих насаджень у віковій структурі лісового фонду, які зумовлюють необхідність диверсифікації виробничої програми державних лісогосподарських підприємств. Обґрунтовано магістральні напрями диверсифікації діяльності постійних лісокористувачів із врахуванням вимог децентралізації та зміцнення господарської самодостатності сільських територіальних громад.

The article reveals the influence of the diversification of permanent forest users' activities on the socio-economic development of rural areas in heavily forested areas. The existing resource constraints associated with a low proportion of ripe stands in the age-class composition of the forest fund have been analysed, which necessitates diversification of the production program of state forest enterprises. The main directions of diversification of permanent forest users' activities with the consideration of requirements of decentralization and strengthening of economic self-sufficiency of rural communities have been substantiated.

Ключові слова: сільські території, постійний лісокористувач, рентна плата, територіальна громада, рентабельність, зайнятість.

Key words: rural territories, permanent forest user, rent payment, territorial community, profitability, employment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Соціально-економічне піднесення сільських територій в теперішніх умовах залежить не лише від розвитку сільськогосподарського ви-

робництва на відміну від періоду командно-адміністративної економіки, а й від інших видів діяльності, які базуються на використанні складових місцевого природно-ресурсного потенціалу. Для багатолісних районів лісове господарство виступає базовою галуззю господарського комплексу, оскільки забезпечує роботою

значну кількість місцевого населення, надає сировину сектору малого підприємництва, формує ресурсну базу для розвитку багатьох суміжних галузей, забезпечує об'єкти соціальної інфраструктури та домогосподарства паливними ресурсами.

Відновлення, відтворення, охорону та господарське освоєння лісоресурсного потенціалу здійснюють постійні лісокористувачі, в яких сформовані спеціалізовані підрозділи для науково обгрунтованого ведення лісового господарства. Фактично саме лісогосподарські підприємства виступають центрами ділової активності для більшості адміністративних районів Поліського та Карпатського економічних районів.

Але вони не повною мірою використовують наявний ресурсно-виробничий потенціал через відсутність достатніх обсягів капітальних інвестицій, які необхідні для модернізації індустрії лісовирощування, лісозаготівель, транспортування та переробки деревини. Також вплив постійних лісокористувачів на соціально-економічний розвиток адміністративних районів, в першу чергу, на розвиток сільських поселень може бути більш результативним в разі диверсифікації їх діяльності через розширення можливостей лісогосподарських підприємств [8] стосовно співпраці з приватними підприємницькими структурами, виходу на ринок позикового капіталу, міжнародного співробітництва та встановлення партнерських відносин з територіальними громадами. Тобто мова йде про диверсифікацію діяльності постійних лісокористувачів, що водночас означає диверсифікацію сільської економіки в цілому.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Прикметною рисою переважної більшості праць вітчизняних вчених, які займаються проблемами сільського розвитку, є недооцінка ролі лісового господарства, зокрема постійних лісокористувачів, у соціально-економічному піднесенні сільських територій, що не дозволяє сформувати сучасний інструментарій подолання депресивності переважної більшості сільських населених пунктів відповідно до практики регулювання сільського розвитку в Європейському Союзі.

Процес диверсифікації на сучасному етапі стає важливим чинником стабілізації сільського розвитку [4; 6]. В умовах диверсифікації виробництва, на думку І. Щербатої, О. Прокопишин та Г. Іваницької, втрати прибутку з одних галузей можуть бути компенсовані завдяки

одержанню більшого прибутку від реалізації продукції інших галузей. У свою чергу економічні втрати з однієї галузі не можуть вплинути на фінансово-економічний стан території, оскільки її питома вага в доходах перестає бути домінуючою. Тому сільські території з вищим ступенем диверсифікації відзначаються вищою стійкістю економіки, особливо в умовах мінливого зовнішнього середовища і прояву кризових явищ: інфляції, неплатежів, низької платоспроможності населення тощо [7].

З огляду на сказане, зменшення рівня тотальної залежності розвитку сільських територій від сільськогосподарського виробництва напряму залежить від використання наявного природно-ресурсного потенціалу, який має опосередковане відношення до сільськогосподарського виробництва. Важливим при цьому є також наявність відповідної природно-господарської інфраструктури, яка забезпечує залучення природних ресурсів у господарський обіг. Таким вимогам найбільшою мірою відповідає лісове господарство, тому розширене відтворення його ресурсно-виробничого потенціалу і є основою диверсифікації сільської економіки, зміцнення її стійкості до різного роду кон'юнктурних коливань на глобальних ринках сільськогосподарської сировини.

Сучасні тенденції розвитку сільських територій України, на переконання М Селінного, відбуваються у напрямі звуження сфери прикладання праці та зростання безробіття. Проблема диверсифікації сфер зайнятості сільських мешканців особливо актуальна в регіонах України з високою часткою селян. На його думку, у світі вже протягом декількох десятиліть відбувається активне пропагування диверсифікації видів економічної діяльності на сільських територіях, що традиційно також були лише місцем ведення сільського господарства. Диверсифікація у цьому сенсі — це урізноманітнення видів економічної діяльності, формування нової структури господарства сільських територій, забезпечення більшого спектра доступних товарів та послуг [5]. Висока частка селян в структурі населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць, в першу чергу, спостерігається в багатолісних районах і саме тут перспективи підвищення зайнятості місцевого населення напряму пов'язані з використанням лісоресурсного потенціалу, зокрема як деревної, так і недеревної складових.

Зокрема А. Бойчук, обгрутовуючи доцільність диверсифікації сільської економіки та відмови від суто сільськогосподарських прио-

ритетів соціально-економічного піднесення села, зазначає, що в останні десятиріччя в Європі все більшого визнання і прихильності набуває концепція багатофункціонального розвитку сільської місцевості та диверсифікації виробничої діяльності. Її сутність полягає у необхідності забезпечення належних умов для розвитку села та сільського способу життя. При цьому особлива увага звертається на не-виробничу діяльність, оскільки виключно аграрне виробництво не може забезпечити гармонійного довкілля та матеріальних благ сільським мешканцям. Важливим напрямом реалізації такої стратегії є розвиток сільського туризму. Він забезпечує підвищення зайнятості сільських жителів, зростання трудового потенціалу села, розбудову благоустрою сільських населених пунктів [2].

Важко погодитись з таким твердженням, що саме невиробнича діяльність, зокрема сільський туризм, є базовою передумовою диверсифікації сільської економіки та покращення якості довкілля. Покращення довкілля безпосередньо залежить від діяльності суб'єктів господарювання, які працюють у природоексплуатуючих секторах. У багатолісних районах такими суб'єктами виступають постійні лісокористувачі, які фактично і формують природно-ресурсні умови для розвитку все того ж сільського та зеленого туризму. Тому диверсифікація діяльності постійних лісокористувачів має бути первинним пріоритетом по відношенню до пріоритетів розвитку туризму.

ЦІЛІ СТАТТІ

Цілями статті є визначення пріоритетів диверсифікації діяльності постійних лісокористувачів як структуроутворюючих елементів сільської економіки, виходячи з ресурсних можливостей розширеного відтворення потенціалу лісгосподарського виробництва та розподілу рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів, а також обґрунтування напрямів екологізації господарського освоєння лісоресурсного потенціалу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вибір пріоритетів диверсифікації діяльності постійних лісокористувачів у контексті соціально-економічного піднесення сільських територій впливає з передового іноземного досвіду, зокрема досвіду країн Європейського Союзу. Оскільки стратегії та програми розвитку для сільськогосподарських територій Європейського Союзу базуються на чотирьох пріо-

ритетах: конкурентоспроможність секторів: АПК і лісівництва з акцентом на реструктуризацію і модернізацію, поширення знань, інноваційність і якість у продовольчому ланцюгу; охорона навколишнього середовища, господарювання на землях з акцентом на біорізномірність, охорону води і зміну клімату; створення місць праці, диверсифікація сільської економіки та покращення якості життя на сільських територіях; покращення управління і локального розвитку із врахуванням ініціатив "знизу" [3]. Отже, в Європейському Союзі сформовано інституціональне підґрунтя комплексного розвитку сільських територій на основі підвищення конкурентоспроможності не лише сільського, а й лісового господарства. Також перспективи сільського розвитку пов'язуються з охороною навколишнього середовища та нарощенням потенціалу біорізноманіття, що також напряму пов'язане з діяльністю суб'єктів лісгосподарського підприємництва. І взагалі Спільна аграрна політика Європейського Союзу базується на необхідності інтеграції сільського та лісового господарства як базису розширеного відтворення сільської економіки та як передумови екологізації використання наявного природно-ресурсного потенціалу, оскільки збалансоване аграрне природокористування є неможливим без належних масштабів агролісомеліорації та раціонального використання самозаліснених сільськогосподарських угідь.

Виходячи з наведеного вище, можна стверджувати, що саме схвалений інституціями Європейського Союзу концепт сільського розвитку, побудований на основі інтеграції сільського та лісового господарства і має стати фундаментальною передумовою диверсифікації діяльності постійних лісокористувачів як в контексті зміцнення агроландшафтів та лісових біогеоценозів, так і в контексті структурної перебудови економіки багатолісних районів.

Ефективність виробничо-господарської діяльності постійних лісокористувачів значною мірою визначається наявним лісосировинним запасом, у першу чергу, породно-віковою структурою лісового фонду. Враховуючи те, що площі стиглих насаджень в окремих адміністративно-територіальних одиницях є незначними, а у віковій структурі домінують молодняки та середньовікові насадження, це накладає певні ресурсні обмеження на діяльність лісгосподарських підприємств. Варто зазначити, що регіони України відзначаються значною диференціацією стосовно площі стиглих та пе-

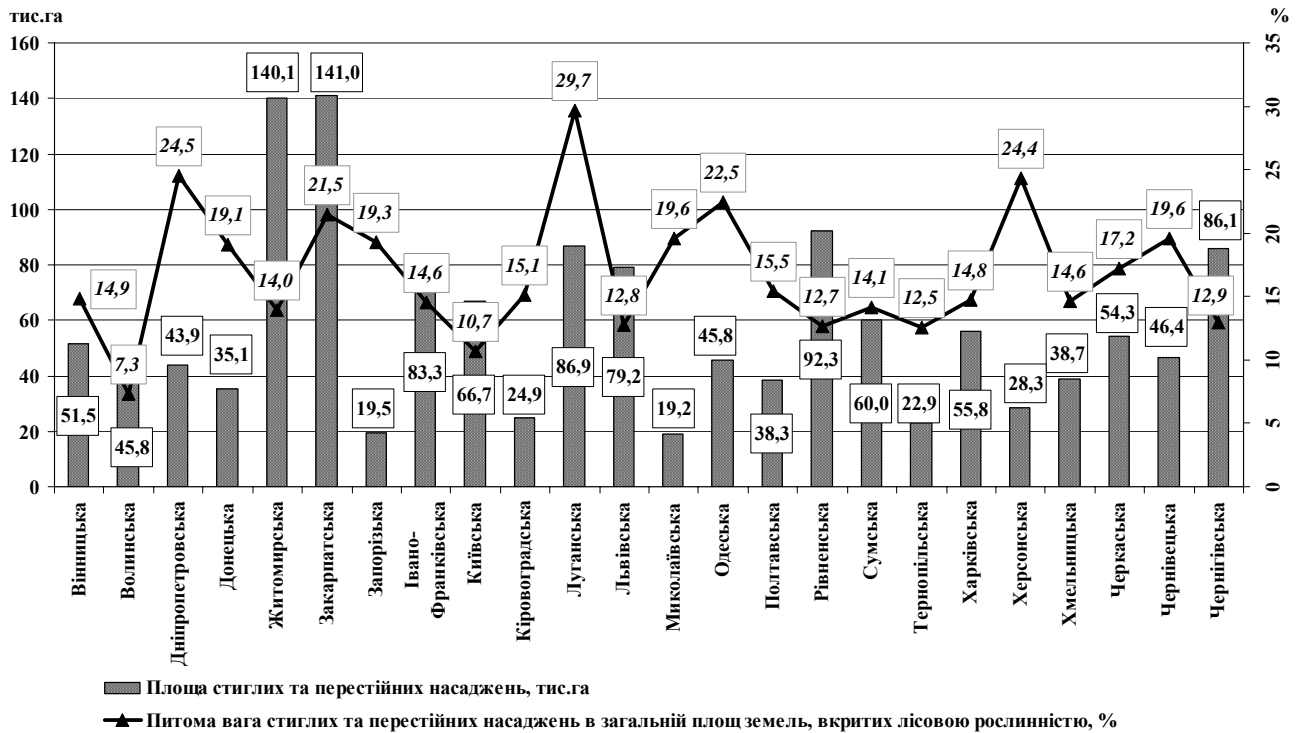

Рис. 1. Площа стиглих та перестійних насаджень та її питома вага в загальній площі земель, вкритих лісовою рослинністю

Джерело: розраховано за даними Державного агентства лісових ресурсів України.

рестійних насаджень, що значною мірою визначає обсяги заготівлі деревини та площі рубок головного користування. За даними останнього обліку лісів найбільші площі стиглих та перестійних насаджень мають місце у Вінницькій області (51,5 тис. га), Житомирській (140,1 тис. га), Закарпатській (141,0 тис. га), Івано-Франківській (83,3 тис. га), Київській (66,7 тис. га), Львівській (79,2 тис. га), Рівненській (92,3 тис. га), Сумській (60 тис. га), Харківській (55,8 тис. га), Черкаській (54,3 тис. га) та Чернігівській (86,1 тис. га) (рис. 1).

Найбільша питома вага стиглих та перестійних насаджень у загальній площі земель, вкритих лісовою рослинністю спостерігається у Вінницькій (14,9 %), Дніпропетровській (24,5 %), Житомирській (14,0 %), Закарпатській (21,5 %), Луганській (29,7 %), Одеській (22,5 %), Херсонській (24,4 %), а також у Чернівецькій (19,6%) областях.

Нижчий рівень питомої ваги стиглих та перестійних насаджень у загальній площі вкритих лісовою рослинністю земель спостерігається у Волинській області (7,3 %), Львівській (12,8 %), Рівненській (12,7 %) та Чернігівській (12,9 %) областях.

Найбільші площі хвойних стиглих та перестійних насаджень мають місце у Волинській (16,3 тис. га), Житомирській (59,2 тис. га), Закарпатській (39,0 тис. га), Івано-Франківській

(53,5 тис. га), Київській (22,5 тис. га), Львівській (32,4 тис. га), Рівненській (47,1 тис. га), Чернівецькій (21,3 тис. га) та Чернігівській (26,8 тис. га) областях. Найбільша питома вага хвойних стиглих та перестійних насаджень в загальній площі стиглих та перестійних насаджень має місце у Волинській (35,6 %), Житомирській (42,2%), Івано-Франківській (64,3 %), Львівській (40,9 %), Рівненській (51,1 %), Чернівецькій (45,8%) областях.

Ресурсною базою виробничо-господарської діяльності постійних лісокористувачів, особливо для багатолісних районів, виступає загальний запас стиглих і перестійних насаджень. Найбільші значення загального запасу стиглих і перестійних насаджень спостерігаються у Житомирській (38,6 млн куб. м), Закарпатській (55,5 млн куб. м), Івано-Франківській (27,4 млн куб. м), Львівській (24 млн куб. м), Рівненській (21,2 млн куб. м), Чернівецькій (15,6 млн куб. м) та Чернігівській (25,4 млн куб. м) областях (рис. 2). Найбільше значення питомої ваги стиглих і перестійних насаджень в загальному запасі деревостанів спостерігається у Вінницькій (17,5 %), Дніпропетровській (31,5 %), Закарпатській (26,1 %), Запорізькій (27,5 %), Миколаївській (27,9 %), Одеській (27,3 %), Херсонській (26,0 %) та Чернівецькій (23,8 %) областях. Отже, найвище значення питомої ваги стиглих і перестійних насаджень в загальному

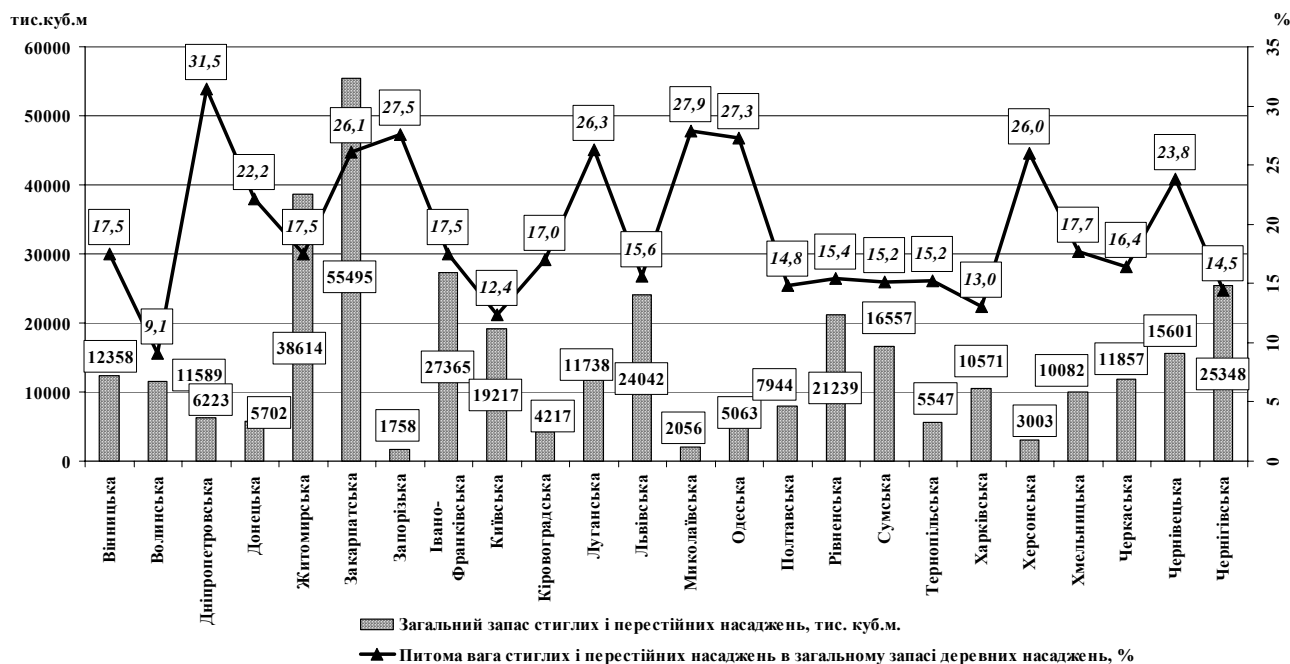

Рис. 2. Загальний запас стиглих і перестійних насаджень та його питома вага в загальному запасі деревних насаджень

Джерело: розраховано за даними Державного агентства лісових ресурсів України.

запасі деревних ресурсів у малолісних регіонах, оскільки там ліси виконують рекреаційно-оздоровчі та захисні функції, тому господарське освоєння лісоресурсного потенціалу там є обмеженим, що відповідним чином відобразилось на віковій структурі лісового фонду.

Найбільший загальний запас хвойних стиглих і перестійних насаджень спостерігається у Волинській (4,9 млн куб. м), Житомирській (19 млн куб. м), Закарпатській (17,8 млн куб. м), Івано-Франківській (20,1 млн куб. м), Львівській (11,9 млн куб. м), Рівненській (11,8 млн куб. м), Чернівецькій (9,1 куб. м), Чернігівській (10,8 млн куб. м) областях. Найбільша питома вага хвойних стиглих і перестійних насаджень в загальному запасі стиглих і перестійних деревостанів має місце у Волинській (42,4 %), Житомирській (49,4 %), Закарпатській (32,1 %), Івано-Франківській (73,5%), Львівській (49,5 %), Рівненській (55,7 %), Чернівецькій (58,4 %), Чернігівській (42,8 %) областях. Отже, найбільша питома вага хвойних стиглих і перестійних насаджень в загальному запасі стиглих і перестійних насаджень має місце у багатолісних регіонах Карпатського та Поліського економічних районів.

Відносно невисокий відсоток стиглих насаджень у віковій структурі лісового фонду переважної більшості регіонів вимагає формування такої стратегії розвитку постійних лісокористувачів, яка б переорієнтувала ці су-

б'єкти господарювання на модель більш комплексного використання лісоресурсного потенціалу, що передбачає ефективніше використання лісосічних відходів та відходів деревообробки шляхом підвищення рівня їх утилізації через виробництво твердого біопалива; розширення земель лісогосподарського призначення за рахунок самозаліснених сільськогосподарських угідь як тих, що перебувають у державній власності, так і тих, що належать до категорії так званих незатребуваних паїв; розбудови інфраструктури рекреаційного лісокористування, зокрема лісового туризму; підвищення ефективності заготівлі та первинної переробки недеревної сировини як через модернізацію наявних консервних цехів, так і будівництво нових; здійснення заходів щодо збереження і відтворення біорізноманіття лісів у рамках реалізації міжнародних проектів по збереженню природної спадщини.

Саме перехід на модель комплексного використання лісоресурсного потенціалу через диверсифікацію діяльності постійних лісокористувачів дасть можливість компенсувати дефіцит стиглих лісів і забезпечувати прийнятний рівень рентабельності виробничо-господарської діяльності. Щоб перейти на вказану модель господарювання і диверсифікувати діяльність необхідно удосконалити інституціональне середовище функціонування державних лісогосподарських підприємств, у першу чергу, в час-

тині взаємодії з органами місцевого самоврядування прилеглих територіальних громад.

Це потрібно для того, щоб забезпечити передачу постійним лісокористувачам самозаліснених сільськогосподарських угідь, зокрема тих, які відносяться до категорії незатребуваних паїв, для розширення ареалу відтворення лісів, збільшення обсягів заготівлі другорядних лісових матеріалів та побічних лісокористувань, нарощення біоенергетичного потенціалу деревної рослинності, а також для збільшення територіального базису здійснення рекреаційного лісокористування.

Зацікавленість органів місцевого самоврядування сільських територіальних громад стосовно передачі самозаліснених земель постійним лісокористувачам зумовлена також тим, що для останніх розширюється територіальний базис для заготівлі другорядних лісових матеріалів та побічних лісокористувань, рентна плата за які надходить до бюджетів місцевого самоврядування. У 2010—2015 роках в цілому по Україні до сільських бюджетів надійшло 24—29% рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів від загального обсягу надходжень даного виду платежів до Зведеного бюджету України. В разі розширення територіального базису для заготівлі другорядних лісових матеріалів та побічних лісокористувань за рахунок передачі постійним лісокористувачам самозаліснених сільськогосподарських угідь можна прогнозувати і збільшення надходжень до сільських бюджетів рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

Одним з основних напрямів диверсифікації діяльності постійних лісокористувачів в умовах реалізації пріоритетів державної політики по розвитку біоекономіки є збільшення обсягів енергії з відтворювальних джерел через виробництво паливних ресурсів (паливних брикетів та пелет) з деревних відходів.

Розвиток біоекономіки може допомогти зменшити енергетичну залежність країни від вичерпних ресурсів як вітчизняного походження, так і імпортних. Біомасові ресурси є екологічно чистою сировиною для виробництва електроенергії, транспортних палив, хімікатів та матеріалів, які зараз виробляють з нафти та природного газу. Враховуючи наявність в Україні значного потенціалу для виробництва біомаси (сільськогосподарські культури та дерева, промислові, міські та лісові відходи, а також побічні продукти сільського господарства, лісопереробної та целюлозно-паперової промисловості) така перспектива є багатообіцяючою для нашої економіки [1].

Територіальні громади сьогодні у переважній більшості зацікавлені в нарощенні обсягів виробництва паливних ресурсів з деревних відходів, оскільки це джерело енергії є більш дешевим, ніж викопні вуглеводні. Для сільських територіальних громад в умовах обмеженості можливостей місцевих бюджетів це дуже суттєвий фактор. Проблема полягає в тому, щоб виробництво паливних ресурсів з деревних відходів зробити вигідним для постійних лісокористувачів, які мають для цього необхідну ресурсну базу та кадровий потенціал. Прийняттого рівня рентабельності можна досягти шляхом надання лісогосподарським підприємствам державних дотацій на виробництво паливних брикетів та гранул. Від цього виграють і самі виробники через збільшення виручки від реалізації продукції, і територіальні громади, які отримають більш дешеве джерело енергії, ніж викопні вуглеводні.

ВИСНОВКИ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Соціально-економічне піднесення сільських територій багатолісних районів значною мірою залежить від підвищення ефективності функціонування державних лісогосподарських підприємств, які мають статус постійних лісокористувачів і забезпечують відновлення, відтворення та охорону лісоресурсного потенціалу. В умовах наявності об'єктивних обмежень, зокрема невисокої частки стиглих лісів у віковій структурі лісового фонду, забезпечення прийняттого рівня ефективності функціонування постійних лісокористувачів залежить від диверсифікації їх діяльності. Дослідження показують, що диверсифікація діяльності постійних лісокористувачів в умовах обмеженості бюджетного фінансування лісового господарства та недосконалого інституціонального середовища функціонування державних лісогосподарських підприємств має передбачати підвищення ефективності використання деревних відходів через збільшення виробництва паливних брикетів та гранул, збільшення обсягів заготівлі другорядних лісових матеріалів, розширення масштабів рекреаційного лісокористування, зокрема розвитку лісового туризму, за рахунок самозаліснених сільськогосподарських угідь.

Література:

1. Байдала В.В., Бутенко В.М Роль біоекономіки в диверсифікації напрямів забезпечення енергетичної безпеки України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/4891-9751-1-SM%20(2).pdf

2. Бойчук А.А. Сільський туризм як організаційна форма диверсифікації аграрного виробництва // II Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція "Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи", 20-30.05.2011. — Том 1. — Харків, ХНТУСГ. — С. 203—208.

3. Гоголь Т.В. Багатофункціональний розвиток сільських територій — стратегічна мета державної регіональної політики [Електронний ресурс] / Т.В. Гоголь // Державне управління: теорія та практика. 2011. №1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Gogol.pdf>

4. Киристюк С.В. Диверсифікація економічної діяльності агровиробників: деякі висновки з досвіду ЄС // Економіка і суспільство. — 2017. — Вип. 12. — С. 44—51 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/7.pdf

5. Селінний М.М. Диверсифікація як основа багатофункціонального розвитку сільських територій // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2015. — Вип. 3. — С. 619—621.

6. Токарчук Д.М. Зайнятість сільського населення та диверсифікація сільської економіки як шлях до покращення стану // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2017. — №12. — С. 68—79.

7. Щербата І., Прокопишин О., Іваницька Г. Диверсифікація як напрям соціально-економічного розвитку сільських територій. Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер: Економіка АПК. — 2013. — № 20 (1). С. 414—420.

8. Ютовець О.П. Основні цілі диверсифікації виробництва в лісовому господарстві // Науковий вісник НЛТУ України. 2011. — Вип. 21.13. Збірник науково-технічних праць. — С. 336—341.

References:

1. Baydala, V.V. and Butenko, V.M. (2014), "The role of bioeconomy in diversifying the directions for ensuring energy security of Ukraine", available at: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/download/4891/4818> (Accessed 25 May 2018).

2. Boychuk, A.A. (2011), "Rural tourism as an organizational form of diversification of agrarian production", II Vseukrayins'ka naukovo-praktychna Internet-konferentsiya "Rynkova transformatsiya ekonomiky: stan, problemy, perspektvyu" [II All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference "Market Transformation of the Economy:

State, Problems, Prospects"], KHNTUSH, Kharkiv, 20-30 May, vol 1, pp. 203—208.

3. Hohol', T.V. (2011), "Multifunctional development of rural territories is a strategic goal of the state regional policy", Derzhavne upravlinnya: teoriya ta praktyka, vol. 1, available at: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Gogol.pdf> (Accessed 25 May 2018).

4. Kyryzyuk, S.V. (2017), "Diversification of agribusinesses economic activities: some conclusions from the EU experience", Ekonomika i suspil'stvo, , vol. 12, pp. 44—51.

5. Selinnyy, M.M. (2015), "Diversification as a basis for multifunctional development of rural areas", Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky, vol. 3, pp. 619—621.

6. Tokarchuk, D.M. (2017), "Employment of rural population and diversification of the rural economy as a way to improve the situation", Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannya nauky i praktyky, vol. 12, pp. 68—79.

7. Shcherbata, I. Prokopyshyn, O. and Ivanyts'ka, H. (2013), "Diversification as a direction of socio-economic development of rural territories", Visnyk L'vivs'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu, Ser.: Ekonomika APK, vol. 20 (1), pp. 414—420.

8. Yutovets', O.P. (2011), "The main objectives of diversification of production in forestry", Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny, vol. 21.13, Zbirnyk naukovo-tekhnichnykh prats', pp. 336—341.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2018 р.

www.dy.nauka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку
наукових фахових видань України
з ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73